

háttérben pedig, a rohanást érzékeltető, fények villódnak.

Nincs színész, aki egy félbevágott, paprikapiros autó mellett drámát tudna játszani. Bohózatot se. Semmit se. Megkockáztatom a kijelentést, hogy félbevágott, paprikapiros autó mellett egyáltalán nem lehet játszani.

A második rész Ágnes újjászületését hozza. Régimódi ruháját levette, minit és nyári köpenyt ölt, fellázad ugyanakkor le is lepleződik, amikor kimenekül a boncteremből, ahová Klári unszolására megy le. Rika, amikor megtudja, hogy a „doci” jóval olcsóbban gépeltet Ágnessel, mint vele, felháborodottan otthagyja a férfit. Igaz, ez a döntés némileg előkészített, mert a doci mindent megtesz, hogy kiderüljön róla, kicsoda is valójában. Ágnesnek még van egy jelenete Kléz Jánossal a Casinóban, ahol is kénytelen az idős költőhöz fordulni segítségért, mert nem tudja kifizetni a számlát (konyakozott volt bánatában). Klézről még megtudjuk, hogy a lóverseny a szenvedélye, s már el is érkezünk a hangjáték záró-részéhez.

Meglehet, sőt, nagyon is lehetséges, hogy szememre vetik majd: nyegle, fölényes, bántó és felületes hangnemben írtam ezt a cikket, ahelyett, hogy egy vidéki színház dicséretes kezdeményezését, egy tehetséges magyar szerző darabjának bemutatását már önmagában is - ahogy mondani szokás - jelentős fegyvertényként értékeltem volna.

Mégsem tudok mást mondani, mint hogy ilyen árat, egy műalkotás felhígításának, szétzilálásának árát semmilyen kultúrpolitikai cél érdekében nem szabad fizetni. Maróti Lajos az utóbbi évek egyik legkövetkezetesebben, legmélyebben gondolkodó író- s immár drámaíró-ígérete. Nagyon nem érdemelte meg ezt a bemutatót.

Ezek után - értelemszerűen - a jobb sorsra érdemes színészek (a színész ilyen körülmények között, tehetségétől és adott teljesítményétől függetlenül *mindig* jobb sorsra érdemes) munkájáról sem tudok érdemben szólni.

Maróti Lajos: Vénasszonyok nyara.

Rendezte: Várady György, díszlet: Baráth András, jelmez: Poós Éva m. v.

Szereplők: Spányik Éva, Erdélyi Ila, Vámos Ica, Forgács Tibor, D. Kovács József, Perédy László, Zsigrai Annamária, Vennes Emmy, Bajka Pál, Hajnal Árpád.

NÁNAY ISTVÁN

Az amatőr színpadok felvirágzása

„... kényes téma: az amatőr színpadok felvirágzása” - olvasható a SZÍNHÁZ júniusi számának vezető cikkében.*

Kényes, mert egyre kevésbé lehet csak a népművelés-közművelés területére utalni az amatőr művészetet; mert a legjobb együttesek produkciói, tartalmi igényessége, formai kísérletei túlmutatnak az amatőrizmuson, és termékenyítően hatnak az egyetemes színházművészetre; mert ifjúságunk igényes, saját magát, helyét, kifejezőmódját kereső része az amatőr együtteseknél, azokban találja meg a magának való színházi formát és gondolatokat; mert a csoportok „szürke derékhada” mellett szélsőséges, olykor zavaros gondolatokat, türelmetlenséget, avantgarde formai megoldásokat felmutató együtteseket is találunk; mert nem lehet jóindulatúan, lekezelően, sem rosszszíjú zsurnaliszta szenzációhajhász módon kezelni az amatőr művészi együttesek színházi és közösségalkotó szerepét. És kényes, ha nem beszélünk öszintén az éretyekről és az ellentmondásokról, a színházi és közösségi hatásokról, a közművelődés feladatainak átalakulásáról s ebben az amatőr együttesek és színházak közös céljairól, de eltérő megközelítéseiről.

Ma Magyarországon csaknem 3000 együttes: irodalmi színpad, diák- és egyetemi színpad, színjátékos csoport működik.

De a csoportok zöme csupán létéért küzd, állami ünnepek protokolláris műsorait szolgáltatja több-kevesebb (inkább kevesebb) igényességgel, sikerrel. Legtöbbjüknél hiányzik a szakképzett vezető, s a „fenntartó szerv”, az iskola, a gyár, a tévesz, a városi, a falusi művelődési ház sok esetben szükséges rossznak vagy csak statisztikai jó pontnak tekinti a csoportokat.

Néhány száz együttes azonban képes nagyobb feladatokra, törekszik önálló gondolatok kifejezésére, formai megoldások keresésére. S csak néhány tízre tehető azoknak az együtteseknek a szá-

ma, amelyek működésük, produkcióik alapján méltán tekinthetők művészi alkotóműhelynek. Tehát az említett „kényes kérdések” is elsősorban rájuk vonatkoznak.

Jogosnak tűnik a kérdés: vajon lehet-e, érdemes-e néhány együttes eredménye alapján az egész amatőr színjátszás fejlődéséről beszélni? A válasz nem lehet egyértelmű igen vagy nem. Hiszen nyilván azok a csoportok, amelyek évente egy-egy műsorra szerveződnek újjá, különösebb művészi színvonalat, fejlődést nem érhetnek el. Ugyanakkor a kiemelkedő együttesek színvonala, művészi törekvése, útkeresése hatással van az egészre, s különösen a „középmezőnyre” rendkívüli húzóerőt gyakorol.

*

Néhány évvel ezelőtt tartalmi és formai tekintetben egyaránt bizonyos uniformizálódás jellemezte az amatőr színjátszást, az irodalmi színpadok „kötelező divatja” a kezdeti fellendülés után bénítólag hatott az együttesek fejlődésére. Az utóbbi két-három esztendőben azonban sok minden megváltozott.

A fiatalság jelentős része értelmezni akarja a környező világot, bele akar szólni alakításába, hangját akarja hallatni minden olyan kérdésben, amely közvetve vagy közvetlenül az ő sorsát, jövőjét is befolyásolja. (Mindez egyrészt társadalmi életünk általános demokratizálódásának, másrészt az ifjúság világszerte hasonló gazdasági, pedagógiai, fiziológiai helyzetének következménye.) Mindaddig, míg csupán közérzetének akart hangot adni az ifjúság, uralkodó kifejezési megnyilvánulása a beatzene volt. De amikor már érzéseit, elgondolásait szavakban is ki akarta fejezni, amikor nemcsak magára, de problémáira is fel akarta hívni a figyelmet, előtérbe került a politikusabb, gondolatibb színjátszás.

Ennek megfelelően hazánkban is levetették-főleg a diák- és egyetemi együttesek - az irodalmi színpad görcsössé merevedett sablonjait, és gondolatilag, formailag egyaránt sokszínűvé, változatosá váltak. A csoportok fiatalodnak, s belső nevelő-önnevelő tevékenységük során - a produkcióikban is láthatóan - intellektualizálódnak.

A permanens művelődés, az önművelés, a növekvő szabad idő hasznos eltöltése, a marxista tudatformálás olyan társadalmi célok, amelyek sürgetően és könyörtelenül megkívánják a közművelő-

* A fellendülés és a lehetőségek

dés egészének átformálását. Ez a megújulás elkezdődött, s ennek keretében újrafogalmazódik az amatőr színjátszás szerepe, célja, lehetősége, más művészeti ágakkal, így a színházzal kialakítandó kapcsolata is. Az amatőr együttesekben közösselalakító munka folyik, éppen ezért fontos, hogy fejlődésüket erőteljesebben segítsék elő. Első lépésként megreformálják a szakemberképzést és minden tanárképző főiskolán, egyetemen a hallgatóknak tanulmányaikkal párhuzamosan egy-egy együttes vezetésére jogosító működési engedélyt kell szereznük. Ezenkívül bevezetik a kórusoknál és a néptáncgyütteseknél már bevált minősítési rendszert is.

*

A szellemi megélnkülés, az amatőr színpadok felvirágzása egyrészt kialakította azt az igényt, hogy egy aránylag szűkebb, saját, állandó közönségre hassanak, másrészt, hogy gyakori összehasonlításra, az erők összemérésére alkalmas bemutatkozásra is legyen lehetőség. Ez utóbbi indokolja a fesztiválokat.

Á jól előkészített, nemes programmal meghirdetett fesztiválokra nagy szükség van. Az együttesek felmérhetik képességeiket, a csoportok által képviselt stílusok eligazítást adhatnak az egész színjátszás és az egyes csoportok törekvéseiről, a különböző gondolatok, nézetek, szemléletmódok konfrontálódhatnak - a legjobb formában - a produkciókon keresztül, s az azokat általában követő szervezett vagy spontán vitákban. S nem utolsó sorban, különösen a „középmezőny” tagjai, tanulhatnak egymástól és a legkiválóbb együttesektől.

Az utóbbi időben azonban elburjánzottak a fesztiválok. Városi és falusi ünnepi napokon, millenniumi (Székesfehérvár), centenáriumi ünnepeken, neves személyiségekre emlékezvén és pályázatra nevezve, hagyományosan és leendő hagyományokat megalapozandó versengenek, vagy „csak” bemutatkoznak a csoportok. S ez a dömping aggasztó következményekkel járhat.

Ugyanis ezeken a találkozókön - akár az előzetes zsűrizés, a pályázatok elbírálása vagy a meghívás miatt, akár a spontán kiválogatódás következtében - nagyjából ugyanazon csoportok szűk köre vesz részt. A fesztiválokat a többé-kevésbé eltérő tematikai jelleg különbözteti meg egymástól, így például csaknem egy-más után Petőfi-, Dózsa-, Kazinczy

emlékműsorokkal, prózai művek dramatizálásával, pódiumjátékokkal léphetnek fel az együttesek. De az eltérő témák, műfajok gyors váltakozása, az egymás utáni produkciók színpadra állítása olyan szelekciót eredményez, amelynek során csak néhány „nagy” együttes „bírija az iramot”, s azok sem változatlanul magas színvonalon. Természetes, hogy ilyenkor a gondolatközlés belső igénye háttérbe szorul a produkcióközpontú szemlélettel szemben. A többség pedig vagy ugyan-azt a darabját nevezi több fórumra, vagy csak egyik-másik találkozón vesz részt. Így automatikusan alakul ki a fesztiválok állandó résztvevőköré, s ez bizonyos „fesztiválprivilegiumhoz” vezethet, a csoportok szellemi bezárulását eredményezheti, s megújulás helyett a görcsös „állandóan újat adni” formai erőlködéssel járhat együtt.

A fesztiválokra - az aggodalmak ellenére - szükség van. S a találkozók két típusáról külön is érdemes szólni. Az egyik a *Szóljatok szép szavak ...* évente ismétlődő, az egész országot megmozgató vetélkedősorozata. 1972-73-ban Petőfi Sándorról szölkáltak a szép szavak. Igen sok együttes nevezett, igen sokan vették kezükbe a Petőfi-köteteket. S ha csak ennyit ért volna el a sorozat, ez is szép eredmény lenne. De az együttesek produkciója alapján kialakult egy rendkívül differenciált s lényegében mai Petőfi-kép: ahogy a fiatalság látja és megítéli a költőt s szerepét a történelemben. Petőfiről szölkva sokszor saját cselekvésvágyukról szölkáltak, s Petőfivel tiltakoztak a túlhaladott konvenciók, a megcsontosodott szokások ellen.

A megyei döntőkön szereplő több mint 160 együttes produkciója között persze jócskán akadt didaktikus össze-állítás, fantáziaszegény színpadra állítás, sablonos szerkesztés. De még ezeket a műsorokat is átfűtötte az újrafelfedezés öröme és láza. S a legjobbak - mindenekelőtt a döntő résztvevői: a *Szegedi Egyetemi Színpad*, a *Szentesi Horváth Mihály Gimnázium Diákszínpada*, a *Balmazújvárosi Irodalmi Színpad*, a *Budapesti Pince Színház*, a *Kiskőrösi Periszkóp III.*, a *Tatabányai Bányász Színpad*, a *Zalaegerszegi Reflex Színpad*, valamint a *Miskolci Manézs Színház* és az *Orfeo Együttes* - a maguk választotta Petőfi-képet, az őket foglalkoztató mai gondokat s a színjátszás legjobb, legizgalmasabb formai megoldásait magas színvonalon ötvözték. (Néhánnyal közülük külön fogunk foglalkozni.)

A fesztiválok másik formája összegező jellegű: a Budapesti Műszaki Egyetem KISZ Kulturális Bizottsága idén rendezte meg először a *Műegyetemi Színjátszó Napokat*. Rendkívül nagy sikerrel. Felkeresték az elmúlt két év legeredményesebb együtteseit, s felkérték őket: legjobbnak ítélt produkcióikkal vegyenek részt a találkozón. Tizenegy együttes tizenhárom művet mutatott be, az előadásokat vita, követte, kellemes légkörű klub állt egész nap a beszélgetők, ismerkedők rendelkezésére, a nézők részben a „kollégákból”, részben az egyetem hallgatóiból tobórozódtak. Hiányzott azonban - a szervezők minden erőfeszítése ellenére - a szakma. Á hivatásos színház-művészek, a kritikusok együtt láthatták volna mindazt, ami az elmúlt évek ama-tőr törekvéseinek színe-java. (Á bemutatók legtöbbjéről, az amatőrökről szölk elemzésekben már beszámolt a SZÍNHÁZ, s másokat egy következő alkalommal ismertetünk.)

Ez a fesztivál szervezésében, lebonyolításában hasonló volt jó néhány külföldi fesztiválhoz, Például a wroclawihoz. S ez nem véletlen. A szervezők kísérletnek is szánták az idei találkozót: hogyan tudnak egy ilyen feladatot megoldani. A műegyetemisták szívesen lennének házigazdái egy nemzetközi találkozóknak, s a színjátszó napok tapasztalatai alapján minden bizonnyal kiváló és rutinos házigazdák lennének.

Az idei *Szóljatok szép szavak Petőfi Sándorról* nagy sikere után jövőre olyan programmal írták ki a versenyt, ami megmozgathatja nemcsak a színjátszó együtteseket, hanem jóformán minden amatőr művészeti ágat. Ugyanis a jövő évben *Szóljatok játékosok, regélők* címmel a népi-nemzeti hagyományok felkutatása, feldolgozása a él.

Az amatőr színjátszás felvirágzásában az a legfontosabb, hogy - társadalmunk eszményeinek megfelelően - teremtő, alkotó együttműködés során közösségek alakulnak ki. Közösségek, amelyek nem elégszenek meg az éppen elérhetővel, amelyek társadalmi és kisközössi szinten is mindig többet szeretnének, s ezért a maguk eszközeivel tenni is akarnak és tudnak. Legtöbbször ezek a közösséggé formálódó csoportok képesek a legjobb produkciók, az avantgarde kísérletek, a színjátszás új útjainak, „harmadik lehetőségének” (Vitányi Iván), „egy új, korunkhoz illő népművészet (Mihályi Gábor) megteremtésére.